

Goldziher Ignác:

Muhammedán utazókról – részlet

(Pirossal vannak kijelölve a kulcsszavak)

A keleti és különösen a muhammedán világ régi idő óta többféle körülmény által volt utalva nagy utak megtevésére. Különösen négyféle mozzanatra, melyek közül a három utolsó szorosán összefügg a muhammedán vallási és társadalmi élet sajátosságaihoz, lehet visszavezetni az utazásnak szükségét.

Először, és ez a régi őskorban gyökerezik, a kereskedelemnek sajátos módszere utalta őket olyféle utazásokra, melyeket mi már valóságos expedíciónak nevezünk. Mindenki által ismerve van a **karavánok** intézménye és az, hogy mily nagy szerepet játszottak és játszanak azok az arab kereskedelem és az ázsiai, sőt mondhatnám a világkereskedelem történetében általában. A arab karaván, mely Szíriából Egyiptomba kereskedelmének **illatos árucikkeit** szállítván, útközben a **szép ifjúval Józseffel** bővítette raktárát, a világkereskedelem történetében mint még soká fennmaradt tényező szerepel, melynek fontosságát és kizárólagosságát csak a hajózásnak finomult kifejlése csökkentette és egészen talán csak azon ázsiai vasúti hálózat lógja megszüntetni, melyet rossz spekulánsok egy pár év óta építenek agyvelejünkben. A karaván a kereskedelemnek — a műveltség tényezői között a legprózaibabbnak — poézisa, természetesen nem annak számára, a ki benne részt vesz, hanem a néző számára. Épen midőn **Szmirnában** partra keltém, száz meg száz többnyire jól megrakott tevé már félig nyögve és kiesve ama béketűrő flegmából, mely ezen jó állapotot jellemzi, érkezett meg **Kisázsia** és **Kurdisztán** legtávolibb pontjairól cs átkelt amaz ismeretes hídon, melyet az utazási kézikönyvekben ez oknál fogva á »Karaván hídjának« kereszteltek el. Nyakukat büszkén és, mondanám, öntudatteljesen nyújtogatták, mintha tudnák, hogy ők e pillanatban faktorai egy művelődési emelvénynek, mely az egész világot egy érdekből egyesíti; de mégis elég melankóliával, semhogy a szemlélő azon reflexióra ne csábítottassék :
»Szívesebben hordod hátadon a puszták hősi fiát, a csillapíthatatlan beduint, midőn céltalan kalandjaira indul társaival, hogy dicsőséget keressen; szívesebben '**Antarát**, midőn bebarangolja a végtelen pusztát, hogy a kard élével és emberek vérével mossa le arcáról azt a piszkot, melyet törzstársai reá szórtak, hogy véres verejtékével kiérdemelje szíve királynéját, az asszonyok gyöngyét, **Ablát!**«

És valóban bámulatos, mily nagy összeköttetést létesített a karavánok intézménye a kelet mindenféle vidékei között. Ázsia, nevezetesebb városaiban, mint a régi Írókból tudjuk, már régi időben képviselve voltak a kelet mindenféle nemzetiségei, és kétségtelen, hogy őket csupán kereskedelmi érdekek bírták ily nagy utak elvállalására.

A **Belus** ünnepén **Babilonban** 600 mázsa **tömjént** fogyasztottak, a melyet csak **Délarabiából** hozhattak; Délarabiában a babiloni **talentum** volt az érvényes pénznem. A délarabiai kereskedők e képen élénk kereskedelmi összeköttetést folytattak Babilonnal; épen úgy voltak Egyiptommal, Afrika keleti partjával sőt Indiával is.

Hogy mily szoros összefüggésbe helyezték a régiek a kereskedelem fogalmát a nagy utazásokkal, azt abból is láthatjuk, hogy a héber nyelv a kereskedőt szóchér-nek nevezi, a mi annyit jelent: utazó (különösen csak szárazföldön utazó). A karavánok a keleten, a mennyire európai befolyás nem hozott oda divatosabb közlekedési módot, mind mai napig virágoznak. Rendesen a partvárosok képezik gyűpontját; de fontosak épen úgy egyes csomópontok, melyek a partvárosok piacát képezik, mint pl. azelőtt **Kairó Alexandriáét, Damaszkusz Beirutét, Aleppo Iszkenderúnét, Mekka Dzsiddaét** stb. A Mekka említése azonnal rávezet a keletiek utazási indokainak, másodikára.

Míg a karavánok által eszközölt kereskedelem nem szorítkozik bizonyos felekezetre, addig a következő három pont már szorosan összefügg a muhammedán élettel és az iszlámmal. Tudjuk, hogy az iszlámmal járó **öt fő kötelességnek** egyike »el - h a g g« a Mekkába való zarándoklás, mely kötelességnek minden muhammedán legalább is egyszer köteles megfelelni és pedig személy csen. A helyettesítés csak kivételesen van megengedve és nem is valamennyi hittanár (**imám**) által. Minden igaz muhammedánnak, ki e kötelességnek még eleget nem tett, legfőbb óhaja, felkereshetni a szent helyeket, Mekkát hol a **Próféta** született és hol a szent **Kába** épült, **Medinát** hol a próféta tanított, az **Arafát hegyét**, melynek legendája visszanyúl a legelső emberpár történetére. E kötelesség alól fel nem menti senkit, sem az út távolsága, sem uti költség hiánya, sem az út bizonytalansága. Zarándoklás közben meghalni fényesebb helyet biztosít a paradicsomban és az élve hazatérőt egy tiszteletteljes cím kíséri az életen keresztül a **h á g i**-é. Igaz, hogy e címet már útközben szokták felvenni a kegyes zarándokok. Midőn múlt ősszel valami 60 **ruméliai** zarándok **kandidátus** társaságában éltem át **Konstantinápoly** előtt a **karantén** sanyarú napjait, zarándok barátaim mindegyike már is háginak mutatta be magát nekem, ámbár csak két napnyira voltak távol hazájuktól. Arra emlékeztetett ezen anticipált hági cím, mint a fiatal **rigorosans**nak már per Herr Doktor N. címezi a szabó és cipész a számlát.

Az utazás tehát a muhammedánnál vallási kötelesség és nem fogjuk feltűnőnek találni, ha épen ezen utazási kötelesség, mely egy évezred óta évenként százezreket gyűjt Mekka köré, az arabok **geographiai** irodalmának egy előkelő tényezője volt. Igen sok utazási munka ezen zarándoklásnak köszöni eredetét; többek között egy, melyet bátran mondhatunk az arab utazási irodalom gyöngyének: **Ibn Battúta** utazási munkája. Ezen tehetséges és vállalkozó ember Észak-Afrikából való volt (**Tangerben** született), és a **hidzsra** VIII. századában élt (megh. 779). Mekkába való zarándoklását legjobban úgy vélte felhasználhatni, ha egyúttal megnézi a világ jó nagy részét. Be is járta Közép-Ázsiát, Indiát, a szigeteket, hosszú ideig tartózkodott **Szumátrában és Jávában, Borneóban és Ceylonban**, volt Kínában. nem is említve **Elő-Ázsiát**. Útközben hittársai között nagy szelleme és tudománya által mindenütt feltűnést okozott és többek között **Delhiben, Maldív** udvarában mint **kádi** is működött. Hosszú útját, mely sok évet vett igénybe, meg is írta egy nagy munkában: **Ibn Battúta utazása**.

(Megjegyzés: Láthatják, ebben a rövid szövegben milyen sok kulcsszó volt – a magukéban ennél kevesebb lesz. Ez a cikk egyébként vizsgaanyag lesz a Bevezetés az arab nyelvbe és írásbeliségbe órán az év végén.)